

เลสเบี้ยน, ชนชั้น และพื้นที่ชีวิต:

ข้อพิจารณาบางประการว่าด้วยประวัติศาสตร์ของพื้นที่ผ่านชีวิตของ แอน ลิสเตอร์
Lesbian, class, and being-in-space: some considerations
on the history of space through Anne Lister's diaries

วิป วิญญรัตน์

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการตอบปัญหาเรื่องกรรมมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ประเด็นหลักคือ การแบ่งแยกระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวในชีวิตประจำวันนั้น ต้องพิจารณาใหม่ภายใต้เงื่อนไขสองประการ ประการที่หนึ่งคือ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวนั้นมิได้เป็นการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่ทางการเมืองและพื้นที่ปลอดการเมือง และประการที่สอง ในการทำความเข้าใจการดำรงอยู่ในพื้นที่ การศึกษาพื้นที่ต้องให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของอัตบุคคลที่ดำรงอยู่ในพื้นที่นั้นจริง ในบทความนี้ ผู้เขียนใช้บันทึกส่วนตัวของ แอน ลิสเตอร์ ในการศึกษาให้เห็นถึงการมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ในบริบทของอังกฤษในศตวรรษที่ 19 บันทึกส่วนตัวเล่มนี้ช่วยเผยให้เห็นความจำเป็นในการรักษาชีวิตสาธารณะและชีวิตส่วนตัวของแอน และแสดงให้เห็นว่าการแบ่งแยกพื้นที่ดังกล่าวเกิดขึ้นจากความจำเป็นจากอัตลักษณ์ของแอนเอง

Abstract

This article tackles the question of public and private sphere dichotomy. The article will put forward two points. Firstly, it will argue that to understand the actual mode of being-in-space, the historical understanding needs to depart from the analytical frame of the public as the political and the private as the non-political. Secondly, it is important to prioritise the lived experience of the subject, since space and spatiality can only be formed and lived by agents who inhabit in it. To support these points, I will examine the diaries of Anne Lister, a Nineteenth century Halifax landed gentry. She explicitly recorded her daily life, several lesbian relationships, and her struggle in the business and political spheres. I will argue that the necessity of Anne Lister to separate her private life from the public sphere exposes the inadequacy of the old analytical frame.

บทนำ

บทความนี้ต้องการจะพิจารณาปัญหาว่าด้วย ปริณทลที่ถูกแบ่งแยก โดยจะเน้นไปที่บริบทของประเทศอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ผ่านบันทึกส่วนตัวของ แอน ลิสเตอร์¹ โดยบทความนี้จะวางให้แอนและชีวิตของเธอเป็นตัวละครหลัก เพื่อตอบคำถามทั้งในแง่ทฤษฎีและประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยการแบ่งแยกพื้นที่

แอนเป็นลูกสาวของนายทหารอังกฤษที่เข้าร่วมรบในสงครามกับสหรัฐอเมริกา ตระกูล Lister เองนั้นมีประวัติความเป็นมายาวนานในฮาไลแฟกซ์ (Halifax) ในฐานะตระกูลเจ้าของที่ดินท้องถิ่นที่ให้เช่าที่ดินแก่ชาวนา และทำการค้าในระดับหนึ่ง เช่น การค้าถ่านหิน (Liddington, 1998: 8) ตระกูลลิสเตอร์เข้ามาอาศัยอยู่ใน Shibden Hall² ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 แอนย้ายเข้ามาอยู่อาศัยอยู่ใน Shibden Hall ในปี 1806 กับลุงและป้าที่ยังเป็นโสด เราอาจกล่าวได้ว่า แอนเกิดมาในสภาพแวดล้อมของตระกูลผู้ดีเก่าแก่ที่กำลังตกต่ำลงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศอังกฤษ ในภายหลังเมื่อลูกกับป้าตายลง และเนื่องจากพี่น้องผู้ชายคนอื่นๆของแอนเสียชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก แอนจึงได้ Shibden Hall เป็นมรดก ในฐานะ *Femme Sole*³

นอกจากสถานะทางสังคม, เศรษฐกิจ และการมีชีวิตอยู่ในช่วงที่สังคมอังกฤษกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแล้ว สิ่งที่ทำให้ชีวิตของแอนมีความน่าสนใจอย่างมากคือปัญหาเรื่องเพศวิถีที่กล่าวคือ แอนบันทึกความสัมพันธ์ทางเพศ, การเกี่ยวพาราสีกับผู้หญิง, ความสัมพันธ์แบบ “เลสเบี้ยน” ลงสมุดบันทึกอย่างละเอียด อัดลักษณ์และสัมพันธ์ภาพทางเพศนี้เองที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของแอนและสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะขึ้น ในส่วนที่สองของบทความนี้จะอภิปรายประเด็นเรื่องการแบ่งแยกพื้นที่ (และตัว “พื้นที่” เอง) ทั้งในฐานะวัตถุแห่งการศึกษาและกรอบการวิเคราะห์

¹Ann Lister (1791 – 1840) จากนี้จะเรียกว่า แอน

²Shibden Hall มีเช่นเดียวกับ Manor House อื่น ๆ ในชนบทของอังกฤษ ผู้อยู่อาศัยใน Hall ต่าง ๆ มักจะมาจากตระกูลที่มั่งคั่ง “บ้าน” เหล่านี้มักสืบทอดกันรุ่นสู่รุ่น

³*Femme Sole* เป็นสถานะทางกฎหมายของผู้หญิงอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ที่สามารถเป็นเจ้าของที่ดิน, สินทรัพย์ได้ ในขณะที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะสูญเสียสถานะดังกล่าวไป แอน ลิสเตอร์ สามารถรักษาสถานะดังกล่าวได้เนื่องจากไม่ได้แต่งงาน

เพื่อที่จะทำความเข้าใจประเด็นเรื่องแอนและพื้นที่ได้มากขึ้น ในส่วนที่สามจะกล่าวถึงอัตลักษณ์ความเป็นเลสเบียน โดยเฉพาะในประเด็นว่าแอนสามารถสร้างและมีสำนึกถึงถึงเพศวิถี (sexuality) ของตัวเองและสามารถเข้าใจนัยยะของมันได้อย่างไร? รวมไปถึงบริบทของการเป็นเลสเบียนในอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ที่ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงถูกปฏิเสธจากสังคมว่าไม่ดำรงอยู่อย่างสิ้นเชิง⁴ สิ่งที่มาคือ การไม่มี “คำ” หรือมโนทัศน์ที่เฉพาะเจาะจงในการเรียกความสัมพันธ์ดังกล่าว นอกจากนี้ มุมมองหลักที่มีต่อผู้หญิงปฏิเสธสภาพการณ์ที่ผู้หญิงสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนเพศเดียวกันได้โดยไม่ต้องพึ่งเพศชาย การจินตนาการถึงความปรารถนาซึ่งไม่สามารถทำได้นอกเหนือไปจาก วรรณกรรมคลาสสิกและหนังสือจากอีกฟากหนึ่งของช่องแคบอังกฤษเท่านั้น⁵

บทความนี้ยังมีข้อเสนออีกว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติการนั้น สามารถไปไกลกว่า ขอบฟ้าของมโนทัศน์ได้ โดยพิจารณาจากบันทึกของแอนในฐานะหลักฐานที่บทความนี้จะใช้เป็นหลัก ในส่วนที่สี่ บทความนี้จะอ่านและวิเคราะห์บันทึกของแอนบันทึกดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชีวิตประจำวันสามารถเผยความสัมพันธ์ที่แอนต้องปกปิด ในแง่หนึ่ง การเป็นผู้รับมรดกทรัพย์สินและสถานะทางสังคมทำให้แอนสามารถเดินไปอยู่ ณ ชายขอบของประเพณีทางสังคม ทำทายการแบ่งแยกพื้นที่สาธารณะของผู้ชายและพื้นที่ในบ้านสำหรับผู้หญิงได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง การแบกสถานะดังกล่าวไว้ทำให้แอนต้องเลือกว่าควรปกปิดและเปิดเผยเรื่องอะไรได้บ้าง

ข้อพิจารณาเรื่องพื้นที่และการดำรงอยู่ในพื้นที่

ในการทำความเข้าใจการแบ่งแยกพื้นที่นั้นจำเป็นต้องย้อนกลับไปพิจารณาปัญหาพื้นฐานเรื่องของตัวเองพื้นที่เอง เราจะทำความเข้าใจพื้นที่ได้อย่างไร? ในฐานะอะไร? ในแง่นี้ พื้นที่ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดๆ แต่มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของประสบการณ์การดำรงอยู่ของมนุษย์ในพื้นที่ (lived-experience) จุดเริ่มต้นของบทความนี้คือ การทำความเข้าใจพื้นที่ในชีวิตประจำวัน

⁴การปฏิเสธความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างเพศหญิงมักมาจากส่วนของสังคมที่มีอำนาจในการกำหนดอุดมการณ์หลักของอังกฤษในช่วงนั้น เช่นผู้พิพากษา, พระ นักการเมือง เป็นต้น

⁵ดูเพิ่มเติมใน Faderman, L. (1985) *Surpassing the Love of Men: Romantic Friendship and Love Between Women from the Renaissance to the Present*. London: The Women's Press Limited.

เพื่อตอบคำถามหลักข้างต้นให้ได้ พื้นที่ในที่นี้ต้องถูกทำความเข้าใจไม่ใช่ในฐานะที่เป็นพื้นที่เชิงวัตถุวิสัย (objective space) แต่ความเป็นพื้นที่ (spatiality) จึงถูกทำความเข้าใจบนความสัมพันธ์ของมนุษย์⁶

เมื่อพื้นที่ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างโดดๆ พื้นที่จึงไม่ใช่วัตถุ (หรือสิ่งของ) ที่ผู้รู้สามารถหยิบฉวยได้ผ่านประสบการณ์ที่ปราศจากการกลั่นกรอง ตรงกันข้าม การทำความเข้าใจพื้นที่ในฐานะวัตถุวิสัยล้วนๆ นั้นจะทำให้ขาดความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และการดำรงอยู่ในพื้นที่ การรับรู้ที่มีต่อพื้นที่นั้นตั้งอยู่บน “...ความสัมพันธ์ในลักษณะอินทรีย์ [organic] ระหว่างอัตบุคคล [subject] และพื้นที่, ไปสู่การผลึกอัตบุคคลเข้าสู่โลกซึ่งเป็นจุดกำเนิดของพื้นที่”⁷ เช่น เมื่อนักเรียนเดินเข้ามาในห้องเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนแต่ละคนกับวัตถุต่างๆ ในห้อง (โต๊ะ, เก้าอี้, เพื่อน ฯลฯ) เกิดขึ้นเพราะนักเรียนคนนั้นดำรงอยู่ในพื้นที่ และสามารถรับรู้วัตถุต่างๆ ในห้องได้ ดังนั้น บทความนี้มีสมมติฐานว่า พื้นที่และความสัมพันธ์เชิงพื้นที่เป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และความความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติการนั้นๆ กับบริบทของโลก ความเป็นพื้นที่ (spatiality) จึงไม่ใช่สิ่งที่มีความเป็นภววิสัย ความเป็นพื้นที่ต้องตั้งอยู่บนกิจกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์ การเกิดขึ้นของพื้นที่ ไม่ว่าจะพื้นที่ส่วนตัวหรือสาธารณะ จะมีได้โดยผ่านปฏิบัติการของมนุษย์ในชีวิตประจำวันเท่านั้น

ตรงข้ามกับสิ่งที่โจแอน สก็อตต์ (Joan Scott) วิพากษ์ การให้ความสำคัญกับประสบการณ์การใช้ชีวิต (lived-experience)⁸ และประสบการณ์ในพื้นที่ (lived-space) ไม่ได้เป็นการกีดกัน ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ/อุดมการณ์

⁶ spatiality is the world around (an actor) in its pertinence to and involvement in human activity. This world is pertinent to and involved human activity in providing a platform for, and compromising entities that have places In: human activities. (Schatzki, 2009: 36)

⁷ “... the organic relations between subject and space, to that gearing of the subject onto his world which is the origin of space.” Maurice Merleau-Ponty, (2009) *The Phenomenology of Perception*. Trans., Colin Smith. London: Routledge, p. 66. ข้อวิพากษ์ประเด็นดังกล่าวที่ตามมาคือ พื้นที่ในฐานะวัตถุวิสัยหรือพื้นที่โดยตัวมันเอง (space as such) นั้น –เมื่อพูดถึงถึงที่สุด- เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเข้าใจได้ (unintelligible)

⁸ ประเด็นปัญหาของ lived-experience เป็นปัญหาทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับกระแสคิดปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ในช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเน้นไปที่ประสบการณ์จริง ๆ ของมนุษย์ในชีวิตประจำวันแทนที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและปฏิฐานนิยม (positivism) ที่กำลังเฟื่องฟูในช่วงต้นศตวรรษที่ 20

ออกไป⁹ การดำรงอยู่ของพื้นที่/ความเป็นพื้นที่นั้นแยกไม่ออกจากบริบทของ “วิถีการผลิตของพื้นที่” ที่ย้อนกลับมาวางเงื่อนไขให้ประสบการณ์เฉพาะหน้า นอกจากนี้การผลิตของพื้นที่คือการผลิตซ้ำของพื้นที่ไปในตัว: เมื่อมนุษย์ดำรงอยู่, ปฏิบัติตามเงื่อนไขของสังคม และทำความเข้าใจตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในความสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคม (Shields, 1997: 192) ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้ และเห็นได้ชัด เช่น ข้อเสนอที่อิทธิพลอย่างยิ่งของ ลีโอเนอร์ เดวิดออฟฟ์ และ แคเทอริน ฮอลล์ (Leonore Davidoff and Catherine Hall) ที่เสนอว่าหญิงชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 19 ของอังกฤษต้องทำความเข้าใจการแบ่งแยกพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะ ความเข้าใจดังกล่าวมาจากกรอบคิดที่เน้นย้ำความสำคัญและความถูกต้องของบรรพธรรมของพระคัมภีร์ (Evangelicalism) ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งในยุคนั้น การดำรงอยู่เชิงพื้นที่ในแง่นี้จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีการผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลา อองรี เลอเฟบวร์ (Henri Lefebvre) อธิบายความสำคัญของพื้นที่ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี: “การปฏิบัติที่แท้จริงต้องทรงพลังมากพอที่จะสร้างพื้นที่แห่งใหม่ขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งผลที่ตามมาจากนั้นคือ โครงสร้างของชีวิตประจำวันแบบใหม่” (Lefebvre, 1991: 54)

ถ้าสมมติฐานคือ การดำรงอยู่ในพื้นที่เป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน การทำความเข้าใจเงื่อนไขดังกล่าวสามารถสร้างกรอบการวิเคราะห์ให้แก่การศึกษาปัญหาว่าด้วยการแบ่งแยกพื้นที่ได้ นอกจากนี้ในแง่ของประวัติศาสตร์นิพนธ์เอง ความซับซ้อนของปัญหาว่าด้วยพื้นที่ทำให้ประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยการแบ่งแยกพื้นที่มีความหลากหลาย เช่น การทำความเข้าใจปัญหาพื้นที่สาธารณะกระทำผ่านประวัติศาสตร์การเมืองและความคิดทางการเมือง หรือการพูดถึงบทบาทของผู้หญิง

⁹ ดู Scott, J.W. (1991). The Evidence of Experience. *Critical Inquiry*. Vol. 17 (4): 776. ในงานชิ้นนี้ สก็อตต์หันมาวิพากษ์ความพยายามของนักประวัติศาสตร์ที่พยายามขุด (unearth) ประสบการณ์ของกลุ่มคนที่มักถูกหลงลืม เช่น เกย์ เลสเบี้ยน ผู้พิการ หรือชนชั้นแรงงาน ขึ้นมาศึกษา สก็อตต์เห็นว่า ความพยายามดังกล่าวทำราวกลับว่า ประสบการณ์เป็นกระจกใสที่สามารถส่องโลกในสภาวะวิสัย (object) กับผู้รู้ (subject) เข้าหากันได้ ตรงกันข้าม สก็อตต์เห็นว่าประสบการณ์อันที่จริงแล้วถูกจำกัดกรอบด้วยภาษา, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ, อุดมการณ์ และอัตลักษณ์ของผู้รู้เองด้วย

ในพื้นที่ส่วนตัว ไปจนถึงประวัติศาสตร์ครอบครัว ส่วนการเขียนประวัติศาสตร์พื้นที่ส่วนตัวนั้น ด้านหนึ่งมักตั้งอยู่บนฐานของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และปัญหาว่าด้วยเพศสภาพ ในประวัติศาสตร์ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งตั้งอยู่บนฐานของงานเขียนชิ้นสำคัญของ ยีร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) ที่กล่าวถึงการกำเนิดของพื้นที่สาธารณะ¹⁰ อย่างไรก็ตาม งานเขียนประวัติศาสตร์ว่าด้วยพื้นที่มักจะไม่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับงานของฮาเบอร์มาสเสมอไป¹¹ เช่นเดียวกัน บทความนี้ไม่ได้มุ่งถกเถียงปัญหาของพื้นที่ในฐานะประวัติศาสตร์การเมือง หรือประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา¹² แต่ต้องการจะจำกัดขอบเขตอยู่กับคำถามของพื้นที่ในชีวิตประจำวันเท่านั้น

เราอาจแบ่งปัญหาการถกเถียงในประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ว่าด้วยการแบ่งแยกพื้นที่ ได้อย่างหยาบที่สุดออกเป็นสองแบบ แบบแรก เห็นว่ามีการแบ่งแยกพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะนั้นมียุคอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่ารูปแบบจะเปลี่ยนไปในแต่ละบริบทของประวัติศาสตร์ ในขณะที่อีกด้านหนึ่งเห็นว่า การแบ่งแยกพื้นที่นั้นไม่เคยชัดเจน และสมมติฐานที่ว่าพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะถูกแบ่งแยกอย่างชัดเจนนั้น ต้องถูกตั้งคำถาม แต่สิ่งหนึ่งที่ทั้งสองฝ่ายเหมือนกันคือ ต่างก็ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนววิธีการศึกษาในแบบสตรีนิยมที่พยายามขุดประสบการณ์ของผู้หญิงที่มักถูกละเลยจากประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวอื่นออกมาพิจารณา ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูก “ค้นพบ” มักจะเป็นประสบการณ์ของการถูกจำกัดครอบงำอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประสบการณ์ของผู้หญิงจากชนชั้นกลางที่ถือกำเนิดขึ้นหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม

คำอธิบายแบบแรกที่สำคัญ ซึ่งมาจากนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอย่างแคทอรีน ฮอลล์ นั้น มักอาศัยหลักฐานที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม เช่น หนังสือคำสอน

¹⁰งานที่สำคัญคือ Habermas, J. (1999), *The Structural Transformation of Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Translated by Thomas Burger. Cambridge: Polity Press.

¹¹ งานประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและเพศสภาพมักให้ความสนใจกับพื้นที่ของครอบครัวและการแบ่งแยกพื้นที่ของผู้หญิงและผู้ชาย มากกว่าการเกิดขึ้นของพื้นที่ของการถกเถียงทางการเมืองในรักรากาแฟ ดังนั้น สำหรับนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมศตวรรษที่ 18 แล้ว คู่ตรงข้ามระหว่างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวจึงไม่หยุดอยู่นิ่ง ดู Amanda Vickery, New Haven: Yale University Press, (2009) *Behind Closed Doors: At Home in Georgian England*, p.27; นอกจากนี้ วิดเคอร์แสดงให้เห็นว่า บ้านของชนชั้นนำในศตวรรษที่ 18 ก็เป็นสถานที่สำคัญของกระแสคิดแบบรู้แจ้ง (The Enlightenment) ปัจจุบันสำคัญคือ การหันมาให้ความสำคัญกับสตรีนิยมในหมู่ชนชั้นนำ Ibid., : p.152.

¹²งานประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา (intellectual history) ที่สำคัญก่อนหน้าฮาเบอร์มาสคือ งานของนักประวัติศาสตร์ชาวเยอรมันอย่างไร์ฮาร์ด โคเซลเล็ค ดู Massachusetts, the MIT Press, (1988) Reinhart Koselleck, *Critique and Crisis: Enlightenment and the Pathogenesis of Modern Society*.

(didactic literature) (Vickery, 1993: 389) หรืออย่างในกรณีของสังคมและอุดมการณ์แบบวิคตอเรียน (Victorian) ในอังกฤษนั้น คำสอนทางศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการกำหนดกรอบคิดของสังคมที่มีต่อบทบาทของชายและหญิง นอกจากคำสอนทางศาสนาแล้ว นักคิดสตรีนิยมยุคนั้นอย่าง ฮานนาห์ มัวร์ (Hannah Moore) ก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดเรื่องการแบ่งแยกบทบาทของหญิงและชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 19 ฮอลล์สรุปว่า “ในจินตนาการของสังคมอังกฤษนั้น พอถึงช่วงกลางศตวรรษที่ 19 บ้านได้กลายเป็นพื้นที่ของความเบิกบานหอมหวาน [sweet delight] แต่ผู้หญิงและผู้ชายมีประสบการณ์ต่อความเบิกบานดังกล่าวต่างกัน” ในขณะที่ผู้ชายมีพื้นที่และหน้าที่ในโลกนอกบ้าน ผู้ชายสามารถนำเอา “...ความรู้สึก, ความกระวนกระวายใจ, และความพึงพอใจเข้ามาผสมผสานกับบ้านที่เป็นส่วนตัว (secluded) ได้ สำหรับผู้หญิง สภาวะดังกล่าวเกิดขึ้นได้ยาก บ้านคือ “มวลรวมทั้งหมด” ของชีวิตผู้หญิง เป็นพื้นที่ตาม ‘ธรรมชาติ’ ของความเป็นหญิง [femininity]” (Hall, 1990: 93) ในแง่นี้ การแบ่งแยกพื้นที่จึงถูกแบ่งตามเพศสภาพ: พื้นที่ส่วนตัว/พื้นที่ภายในเป็นพื้นที่ของผู้หญิง ในขณะที่พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของผู้ชาย เส้นแบ่งพื้นที่ดังกล่าวดำรงอยู่บนฐานของกรอบคิดทางวัฒนธรรมแห่งยุค

จะเห็นว่าคำอธิบายข้างต้นวางอยู่บนฐานคิดที่มองอุดมการณ์แบบวิคตอเรียนนั้นเป็นหนึ่งเดียว (united) พื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะนั้นจึงถูกแบ่งแยกจากกรอบคิดทางวัฒนธรรม ข้อสรุปที่อยู่บนหลักฐานที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมอย่างเดียวนั้นปฏิบัติต่อภาพตัวแทน (representation) ราวกับว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (actuality) อแมนดา วิคเคอรี (Amanda Vickery) วิจารณ์คำอธิบายดังกล่าวไว้ว่า กรอบคิดการแบ่งแยกพื้นที่ที่นักประวัติศาสตร์นำเสนอั้นไม่เพียงพอ การอธิบายว่าผู้หญิงดำรงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวอย่างเดียวนั้น ไม่สามารถอธิบายกลุ่มผู้หญิงชนชั้นกลางที่เป็นนักเดินทางหรือกระแสการเกิดขึ้นขององค์กรการกุศลในหมู่ผู้หญิงได้¹³ (Vickery, 1993: 389-390) นอกจากนี้ หากนำหลักฐานที่ไม่ใช่ผลผลิตทางวัฒนธรรม อาทิ การจดบันทึก

¹³ กระแสการกุศลและการบริจาคเงินเพื่อดูแลชนชั้นล่างในศตวรรษที่ 19 ขอให้ดูเพิ่มเติมในหนังสือเรื่อง Friends of the Family: the English Home and its Guardians, 1850-1940 โดย George Bellmer (1998)

ของผู้หญิงมาวิเคราะห์ จะให้ภาพของการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันออกไป บ่อยครั้งผู้หญิงสามารถมีอิทธิพลเหนือสามีในด้านอาชีพการงาน (พื้นที่สาธารณะ) บุคลิกของผู้หญิงที่สามารถครอบงำสามีได้นั้น ไม่ใช่สิ่งที่ขาดหายไปในประวัติศาสตร์ ดังนั้น ภาพตัวแทนที่สวองามของหญิงสาวชาวคริสเตียนที่ดั้นไม่จำเป็นต้องไปด้วยกันได้กับปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวัน (Vickery, 1993: 391) นอกจากนี้การอยู่ในเมืองใหญ่อย่างลอนดอนในศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงนั้น การได้มาซึ่งชีวิตส่วนตัวในห้องเช่าที่ต้องแบ่งกันอยู่อาศัยกับคนแปลกหน้านั้นแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย (Vickery, 2009: 33) ดังนั้น ท้ายสุดแล้ว การพูดถึงการแบ่งแยกพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะในฐานะที่เป็นเครื่องมือในเชิงมโนทัศน์นั้นไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของชนชั้นกลางอังกฤษในศตวรรษที่ 19 ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องคิดกรอบที่จะมาอธิบายปัญหาพื้นที่ของผู้หญิงใหม่ที่ทำให้ความสำคัญต่อบันเทิงและประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน (Vickery, 2009: 413)

ข้อวิจารณ์ของวิกเคอรีมีประโยชน์ในการขบขันประเด็นเรื่องประสบการณ์ในชีวิต อย่างที่กล่าวมาข้างต้น หากการดำรงอยู่ในพื้นที่เป็นความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติระหว่างมนุษย์กับโลก และความเป็นพื้นที่คือประเด็นที่เราต้องการศึกษา หลักฐานของประสบการณ์เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้และต้องถูกจัดให้อยู่ในบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้การวิเคราะห์บันเทิงของ แอน ลิสเตอร์ มีความครบถ้วน ส่วนต่อไปของบทความนี้จะกล่าวถึงบริบทของการเป็นเลสเบี้ยนในศตวรรษที่ 19 และอัตลักษณ์ (identity) ของ แอน ลิสเตอร์

แอน ลิสเตอร์และ กระแสมิตรภาพแบบโรแมนติก

ประเด็นแรกที่สำคัญเมื่อพูดถึงเลสเบี้ยนในบริบทของอังกฤษศตวรรษที่ 19 คือ ยุคนั้นไม่มีคำที่เฉพาะเจาะจงเพื่อใช้เรียกวิถีทางเพศลักษณะดังกล่าว ตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายกับชายที่ถือเป็นอาชญากรรมและมีโทษประหาร

ชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงรักหญิงถูกเข้าใจในฐานะที่เป็นกระแส (cult) ของความสัมพันธ์แบบเพื่อนที่โรแมนติก ในกรอบคิดนี้ ร่างกายที่ใกล้ชิดกันระหว่างผู้หญิงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้และบางครั้งถูกยกย่องว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทั้งหมดนี้ตั้งอยู่บนมโนทัศน์ที่สำคัญคือ ผู้หญิงไม่ใช่เพศที่มีความสามารถที่จะเป็นผู้กระทำทางเพศหรือแทบจะปราศจากความต้องการทางเพศโดยตัวเอง

ความสัมพันธ์ที่ “ใกล้ชิด” ระหว่างเพศหญิงในพื้นที่ภายในบ้านเกิดขึ้นได้บนเงื่อนไขของความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา นอกจากชีวิตประจำวันของผู้หญิงชนชั้นกลางจะถูกแยกออกจากผู้ชายที่ทำงานนอกบ้านแล้ว การ “แบ่งแยก” รวมไปถึงความสนใจต่างๆ ไปด้วย ดังนั้น นอกเหนือไปจากการเลี้ยงดูครอบครัวแล้ว ผู้ชายกับผู้หญิงก็แทบไม่มีสิ่งใดที่ผูกความสัมพันธ์ระหว่างเพศเข้าด้วยกัน ตรงกันข้ามกับความสัมพันธ์บนพื้นที่ของผู้หญิงด้วยกันเองที่สามารถเปิดกว้างและเป็นตัวของตัวเอง (authentic) ได้ (Faderman, 1985: 159) นอกจากนี้ มิตรภาพระหว่างเพศหญิงถูกมองว่าเหนือกว่าการแต่งงานในบางครั้ง เนื่องจากมิตรภาพถูกมองว่าเกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศน้อยกว่า (Vicinus, 2004: xviii)

สังคมาอังกฤษแสดงความสับสนเรื่องเพศระหว่างหญิง ผ่านคดี *Miss Marianne Woods and Miss Jane Pirie against Dame Helen Cumming Gordon* ที่เกิดขึ้นในช่วงปี 1811-1819 รายละเอียดของคดีนี้มีอยู่ว่า มาเรียน วู้ดส์ และ เจน พิริ ซึ่งเปิดโรงเรียนประจำอยู่ในสกอตแลนด์ ถูกกล่าวหาจากนักเรียนคนหนึ่ง ชื่อ เจน คัมมิง¹⁴ ว่าทั้งคู่มีเพศสัมพันธ์กันในโรงเรียน ผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นว่า การที่ผู้หญิงสองคนจะมีความใกล้ชิดกันนั้นเป็นเรื่องยอมรับได้และเป็นเรื่องธรรมชาติ (Vicinus, 2004: 65) ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงชนชั้นกลางผิวขาวที่มีการศึกษาเป็นเรื่องที่อยู่นอกโลกทัศน์ของผู้พิพากษา อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาบางคนเห็นว่า ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงนั้นเกิดขึ้นในประเทศที่มีอากาศร้อนกว่า อย่างเช่นประเทศอินเดีย เหตุผลนี้เป็นคำอธิบายว่าเหตุใด เจน คัมมิง ซึ่ง

¹⁴ Jane Cumming เป็นหลานของ เฮเลน กอร์ดอน

เป็นลูกครึ่งอินเดียจึงสามารถจินตนาการถึงความเป็นไปได้ของเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงได้

ในลักษณะเดียวกัน ภาพลักษณ์ของหญิงผู้ตีที่ปราศจากความต้องการทางเพศ ทำให้ เอลเลนเนอร์ บัทเลอร์ (Eleanor Butler) และ ซาราห์ พอนซอนบี (Sarah Ponsonby) สามารถ “แต่งงาน” อยู่อาศัยร่วมกันได้ในเวลส์ (Wales) ทั้งคู่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า สตรีแห่งล้งโกเลน (The Ladies of Llangollen) คู่ “มิตรภาพ” นี้อาศัยภาพลักษณ์ที่ชาวสะอาดของมิตรภาพที่โรแมนติก ผสมกับความฝันเฟื่อง (romanticisation) ที่มีต่อการใช้ชีวิตในชนบทซึ่งแพร่หลายในขณะนั้น แม้แต่ แอน ลิสเตอร์ เองก็เชิดชูความสัมพันธ์ระหว่างคู่สตรีดังกล่าว (Whitbread, 1992: 209) อย่างไรก็ตาม เมื่อถูกถามโดยคูร์กันว่าความสัมพันธ์ของสตรีแห่งล้งโกเลนนั้น “...มีลักษณะแบบเพลโตนิค [Platonic - โดยนัยยะคือ ความสัมพันธ์ที่ไม่มีเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง - ผู้เขียน]” หรือไม่ แอน ลิสเตอร์บันทึกว่า “ฉันไม่สามารถห้ามไม่ให้คิดได้ว่านี่ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบเพลโตนิคอย่างแน่นอน สวรรค์ให้อภัยลูกด้วย แต่ฉันได้สำรวจจิตใจภายในแล้วก็เกิดความรู้สึกเคลือบแคลงใจ ฉันรู้สึกว่าธรรมชาติของเรามีความผิดปรายอยู่ และสิ่งที่จะประกาศว่าความผูกพันเช่นนี้ไม่ได้ก่อร่างอยู่บนสิ่งที่ละมุนละไมกว่าแค่ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนทั่วไป”¹⁵

แอน ลิสเตอร์ดำรงอยู่บนความปรารถนาที่เป็นไปได้แต่ต้องปกปิดดังกล่าว ในด้านหนึ่ง การเกิดมาในชนชั้นผู้ดีท้องถิ่นทำให้แอนมีอิสระพอที่จะนำเสนอ “ตัวเอง” ออกมาได้ เช่น การแต่งตัวที่คล้ายกับผู้ชาย¹⁶ ความสามารถในการ “จีบ” หญิงสาวโดยไม่มีถูกหวงห้ามนอกจากการถูกนิโทษ นอกจากนี้ สถานะทางการเงินและสถานะทางสังคมเอื้อให้แอนสามารถเข้าถึงหนังสือและวรรณกรรมในฐานะภาพตัวแทนทางวัฒนธรรมที่แอนสามารถจดจวบมาสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองได้ (Clark 1996: 27)

¹⁵ I cannot help thinking that surely was not platonic. Heaven forgive me, but I look within myself & doubt. I feel the infirmity of our nature & hesitate to pronounce such attachments uncemented by something more tender still than friendship (Whitbread, 1992: 210) เน้นโดยผู้เขียนบทความ

¹⁶ ประเด็นเรื่องการแต่งตัว “ข้ามเพศ” โปรดดู Martha Vicinus, They Wonder Which Sex I Belong: The Historical Roots of the Modern Lesbian Identity *Feminist Studies*. 18 (3)

แอน ลิสเตอร์ใช้วรรณกรรมโรแมนติก อย่างหนังสือ Confession ของรุสโซ (Jean-Jacques Rousseau) ในฐานะตัวแบบเรื่องความจริงใจกับตัวตนของตัวเอง (self-authenticity) เมื่อคู่รักของแอนจำเป็นต้องแต่งงานกับผู้ชายเนื่องด้วยเหตุผลทางการเงิน แอนบรรยายการแต่งงานของ มาเรียนนา (Marianna- “M” ในบันทึก) ว่า “...เธอขายตัวเองเพื่อสถานะทางสังคมมาเรียนนา...มีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะขายตัวเองอย่างปกปิด...”¹⁷

การที่ไม่มี “คำ” ที่เฉพาะเจาะจงเพื่อใช้เรียกความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงกับหญิง ไม่ได้หมายความว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่ดำรงอยู่หรือผู้หญิงจะปราศจากสำนึกทางเพศในลักษณะดังกล่าว หากแต่ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ว่าต้องอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวเท่านั้น เช่นเดียวกัน แอน ลิสเตอร์ ที่ไม่สามารถเปิดเผยตัวตนที่ “แท้จริง” ได้ในพื้นที่อื่นใดนอกเหนือจากพื้นที่ส่วนตัว สิ่งที่แอน ลิสเตอร์ทำมีสองส่วน สิ่งแรก แอน ลิสเตอร์ต้องดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของชนชั้นอภิชน (Aristocrat) ในอีกด้านหนึ่ง ก็ต้องดำรงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของบรรทัดฐานเรื่องเพศ¹⁸ ในขณะที่มีสำนึกต่อวิถีทางเพศของตนและวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งสวนทางกับบรรทัดฐานทางเพศไปในเวลาเดียวกัน

พื้นที่ส่วนตัวสำหรับตัวตน “ส่วนตัว”

อย่างที่กล่าวมาข้างต้น การเกิดมาในครอบครัวที่มีสถานะสูงทำให้แอน ลิสเตอร์สามารถเดินสวนทางกับบรรทัดฐานทางสังคมได้มากกว่าชนชั้นกลางทั่วไป ในขณะเดียวกัน แอนก็ต้องการรักษาสถานะและอำนาจของตนเองไว้ด้วย การเกิดเรื่องอื้อฉาวอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ที่ “แปลกประหลาด” (odddity- คำของแอนเอง) ที่อาจจะนำมาซึ่งอุปสรรคในการไต่ระดับทางสังคมนั้น ไม่อยู่ในทางเลือกของแอน ส่วนนี้ของบทความต้องการเสนอว่า แอน ลิสเตอร์ต้องสร้างเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะขึ้นมาในชีวิตประจำวันเพื่อที่จะจัดการตัวตนของตัวเองด้านหนึ่งเพื่อปกปิด อีกด้านหนึ่งเพื่อนำเสนอ

¹⁷ “she sold her person to another for carriage...[Marianna]...was seriously desirous of executing the prostituting of herself in disguise...” (Lister, 1992: 57)

¹⁸ อีกด้านที่น่าสนใจคือ แอน ลิสเตอร์ เป็นสนับสนุนพรรคอนุรักษนิยม (Conservative) และพยายามมีบทบาทในการสนับสนุนนักการเมืองอนุรักษนิยมในพื้นที่

ความพยายามรักษาความเป็นส่วนตัวนั้นปรากฏให้เห็นชัดมากผ่านการเก็บรักษาบันทึกของแอน สิ่งที่สำคัญคือ บันทึกของแอนนั้นถูกเขียนแบบเข้ารหัสบวกกับลายมือที่อ่านยากของเธอเอง แอน บันทึกว่า หนึ่งในคูรักชื่อ อิสซาเบลล่า นอร์คลิฟ (Isabella Norcliffe) กล่าวถึงบันทึกของแอนว่ามีลายมือที่มีความเฉพาะตัว (Lister, 1992: 96) เจตนาของแอนที่ต้องการทำให้บันทึกถูกปกปิดนั้นแสดงออกมาชัดเจน : “เราพูดถึงความเป็นไปไม่ได้ที่จะแกะ [ciphered] บันทึกเพื่ออ่าน”(Lister, 1992: 96) นอกจากนี้ แอนยังหลีกเลี่ยงการใช้คำที่มีความหมายสื่อไปในทางเพศอย่างชัดเจน เช่น ใช้คำว่า “จูมพิต” (kiss) แทนการถึงจุดสุดยอดทางเพศ (orgasm)

ด้านหนึ่ง การอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวคือการอยู่ในพื้นที่ซึ่งปราศจากการจับจ้องจากสังคมและเป็นประสบการณ์ในพื้นที่ของการอยู่คนเดียว บันทึกของแอนในช่วงปี 1818 เต็มไปด้วยเรื่องราวของการเกี่ยวพาราสี อลิซาเบธ บราวน์ (Miss Elizabeth Brown) แอนพบกับมิส บราวน์ ที่โบสถ์ทุกวันอาทิตย์ และเริ่มใช้โอกาสหลังจากเสร็จพิธีที่โบสถ์เพื่อทำความรู้จักกับมิส บราวน์ มากขึ้น ถึงแม้ว่าสถานะทางชนชั้นเอื้อให้แอนมีความเป็นไปได้ในการ “เข้าถึง” เครือข่ายของหญิงสาวมาก แอนก็ยังต้องระมัดระวังการแสดงผลออกเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้คน: “มีคนอยู่ใกล้ๆ และฉัน [แอน] ไม่ไปจับมือ ฉันจะอธิบายเรื่องนี้ตอนวันเสาร์ และพูดไปว่าฉันเสียใจแค่นั้นที่ฉันไม่มีเวลาให้เธอ [มิส บราวน์] ได้อยู่ใกล้ฉันยิ่งกว่านี้”¹⁹ (Lister, 1992: 58)

นอกจากนี้ การอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวคือการมีความเป็นไปได้ที่จะอธิบายตัวเองให้คนอื่นฟัง ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ส่วนตัวจึงกินความไปไกลกว่าการอยู่คนเดียวซึ่งนั้นรวมไปถึงญาติและกลุ่มเพื่อนสนิทบางคนของแอนเข้าไปด้วยด้วย เช่นเดียวกัน แอนต้องจัดการกับพื้นที่ส่วนตัวดังกล่าวด้วยความระมัดระวัง ในบันทึก แอนเคยสารภาพความรู้สึกที่แอนมีต่อมิส บราวน์ ให้ป่าฟัง “ทันทีที่ฉันถึงบ้าน ฉันถามป้าอย่างจริงจังเรื่องที่จะเชิญเด็กผู้หญิงคนนั้น [มิส บราวน์]...เพราะฉันชอบเธอจริงๆ...ป้าดูประหลาดใจนิดหน่อย แต่ฉันก็จู้โจมท่านโดยไม่ให้ท่านตั้งตัว และท่านก็บอกกับกิริยาได้อย่างน่าชมเชย...”²⁰ บทสนทนาที่เกิดขึ้นที่ “ชั้นบน” (“Upstairs”)

¹⁹“There were people near & I did not shake hands. I shall explain this on Sunday & say how sorry I was I had not time to set her nearer me.” (Lister, 1992: 79)

²⁰ “As soon as I got home I asked my aunt seriously about calling on the girl [Miss Brown]...for that I really liked her in good earnest...My aunt looked a little surprised, but I had taken her by surprise & she behaved very well...” (Lister, 1992: 58)

เพื่อป้องกันไม่ให้คนที่ทำงานในบ้านได้ยิน สิ่งที่น่าสนใจคือว่า ทั้งป่าและลุงต่างก็ยอมรับวิถีทางเพศของแอน

นอกจากในหมู่ป่าและลุงแล้ว ในหมู่เพื่อนผู้หญิง แอนก็สามารถเปิดเผยตัวตนของเธอออกมาได้เช่นกัน แอน ลิสเตอร์สามารถพูดคุยเรื่อง “...รูปร่างของฉัน ภารกิจการเดินทางของฉัน กับน้ำเสียงของฉัน: ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เหล่านี้ ฯลฯ...ถูกนำมาเป็นหัวข้อสนทนาถึงเรื่องความแปลกประหลาดของฉัน ซึ่งเอื้อมมาก็จะรู้อยู่ แต่เธอก็ไม่ได้แสดงท่าทีไม่พอใจ”²¹ แต่เมื่อแอนไม่ได้อยู่ท่ามกลางเพื่อนผู้หญิงที่สนิทสนม แอนก็ต้องชุกซ่อนความต้องการทางเพศของตนเองไว้ เมื่อแอนเริ่มป่วยเพราะกามโรคซึ่งแอนมั่นใจว่าติดมาจากการมีเพศสัมพันธ์กับมาเรียนนา แอน – ซึ่งไม่เคยแต่งงานและไม่มีคูรักรเป็นผู้ชาย – ไม่สามารถไปหาแพทย์อย่างเปิดเผยได้ แอนจึงต้องหันไปปรึกษาพี่ชายของมาเรียนนาซึ่งเป็นแพทย์อยู่ที่นิวคาสเซิลบทสนทนาดังกล่าวเกิดขึ้นบนโต๊ะอาหาร ซึ่งมีคนรับใช้ปรากฏตัวอยู่ด้วย แอนต้องเลือกใช้คำอย่างระมัดระวัง “[พูดกับพี่ชายของมาเรียนนา] เรา รู้จักผู้หญิงคนหนึ่ง [ซึ่งเป็นกามโรค] ผู้หญิงคนนั้นแต่งงานแล้ว แต่ยากจนมาก ได้พยายามรักษามาหลายที่แต่ไม่สำเร็จ จึงขอใบสั่งจากยาเสพติด [Steph-พี่ชายของแอน] ...ซึ่งเขาสัญญาว่าจะให้” (Lister, 1992: 161) เห็นได้ชัดว่า การที่แอนแต่งเรื่องเล่าขึ้นมาแทนที่จะเล่าเรื่องตัวเองนั้น แอนไม่รวมพี่ชายของคูรักรเข้าไปในพื้นที่ส่วนตัวด้วย นอกจากนี้ ต้องไม่ลืมว่าแอนไม่เคยแต่งงาน การเปิดเผยว่าตนเองมีโรคดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้

ถึงแม้ว่าแอนจะพยายามควบคุมไม่ให้ตัวตนที่แท้จริงปรากฏออกสู่พื้นที่สาธารณะ แอนก็ไม่สามารถจัดการกับภาพลักษณ์ของเธอได้ทั้งหมด นอกจากการแต่งตัวของแอนที่มีลักษณะเป็นพี่ชายมากกว่าปกติแล้ว ผู้คนในฮาติแฟกซ์เองจะเข้าใจวิถีทางเพศในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับกรอบคิดหลักของสังคมวิคตอเรียน แอนต้องเผชิญกับคำถามและข้อสงสัยที่มีต่อเพศวิถีของตัวเองเองตลอดเวลา และบันทึกของแอนเต็มไปด้วยการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ดังกล่าว เมื่อแอน ลิสเตอร์ “แต่งงาน” อย่างลับๆ กับแอน วอล์คเกอร์ (Ann Walker)²² และย้ายเข้ามาอยู่

²¹ “...my figure, manner of walking & and voice; Their singularity, etc...Brought on the subject of my own oddities of which Emma seems aware but to which she does not appear to object.” (Lister, 1992: 156)

²² แอน วอล์คเกอร์ เป็นลูกสาวเจ้าของที่ดินที่ร่ำรวย และในที่สุดกลายเป็นคูรักรที่อยู่อาศัยกับแอนตลอดชีวิตของแอน

ด้วยกัน แอนต้องคอยอธิบายตัวเองให้ผู้อื่นฟัง โดยบิดข่าวลือเรื่องความสัมพันธ์ออกไป (Liddington, 1998: 115) นอกจากนี้ แอนบันทึกว่าได้รับจดหมายระบุว่าแอนส่งโฆษณาหาสามีไปลงหนังสือพิมพ์ ลีดส์ เมอร์คิวรี (Leeds Mercury) (Lister, 1992: 106) แน่นอนว่า แอนไม่เคยโฆษณาหาสามี แอนสรุปว่าเป็นการกลั่นแกล้งเนื่องจากบุคลิกที่เป็นผู้ชายและภาพลักษณ์ของความเป็นหญิงรักหญิงของตนเอง “เราเริ่มที่จะไม่ใส่ใจคำดูหมิ่นเหยียดหยามเหล่านั้น การจจใจให้เกิดความน่ารำคาญนั้นไม่เกิดผล และเราก็จะไม่อ่านข้อความเหล่านั้น สิ่งใดที่สายตาไม่เห็น หัวใจก็จะไม่รำให้ (Lister, 1992: 196) อย่างไรก็ตาม แอนไม่สามารถละเลยความรู้สึกรำคาญเหล่านั้น แล้วแสดงออกทางเพศอย่างโจ่งแจ้งในพื้นที่สาธารณะได้ วิถีทางเพศของแอนยังคงสร้างเงื่อนไขให้กับปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และสร้างการแบ่งแยกพื้นที่ขึ้นระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ

ในแง่นี้ ความเป็นพื้นที่ส่วนตัวของแอนจึงเกิดขึ้นผ่านปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ซึ่งถูกกำหนดโดยเงื่อนไขจากบริบทของสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเพศของศตวรรษที่ 19 ถึงแม้ว่ามีความเป็นไปได้ในบริบททางสังคมดังกล่าวที่จะมีความสัมพันธ์แบบเลสเบียน ผู้หญิงที่ปรารถนาความสัมพันธ์ในรูปแบบนั้นต้องปกปิดมันไว้ให้อยู่เฉพาะในพื้นที่ส่วนตัว แอน ลิสเตอร์ ตระหนักว่าตัวเองอยู่ตลอดเวลาถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสถานะทางชนชั้นและสถานะทางเศรษฐกิจที่เปราะบางของเธอ ทั้งจากยุคสมัยที่กำลังเปลี่ยนแปลง และจากวิถีทางเพศของเธอเอง บันทึกของแอนแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ตัวตนทางเพศและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันนั้น ต้องดำเนินไปอย่างระมัดระวังภายในกรอบของพื้นที่ส่วนตัวที่คนผู้นั้นสร้างขึ้น

บทสรุป

สิ่งสำคัญที่บทความนี้ไม่ได้ลงเอยในรายละเอียดคือ การปรากฏตัวและมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะของแอน ลิสเตอร์ ทั้งในแง่การเมืองและการทำธุรกิจ เมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 1830 แอน ลิสเตอร์ ซึ่งรับมรดกจากลุงและพ่อ ได้กลายเป็นเจ้าของที่ดินที่มีอำนาจในฮาลิแฟกซ์ แอนต้องควบคุมดูแลกิจการของครอบครัว

ลิสเตอร์อาทิเช่น เหมืองและการเกษตร การดูแลกิจการดังกล่าวจำต้องเกี่ยวข้องกับ การต่อสู้กับคู่แข่งทางธุรกิจอยู่เนืองๆ (Liddington, 1996: 42) นอกจากนี้ การปฏิรูปทางการเมืองในปี 1832 (The Great Reform Act of 1832) ที่เชื้อให้สิทธิ์เลือกตั้งแก่พลเมืองชายแต่กลับไม่ทำให้สิทธิ์การเลือกตั้งแก่ผู้หญิงทำให้แอนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองและให้การสนับสนุนผู้สมัครเลือกตั้งของพรรคอนุรักษนิยมอย่างแข็งขัน แอนใช้อิทธิพลเหนือผู้เช่าที่ดินในการหว่านล้อมให้เลือกพรรคอนุรักษฯ โดยการสัญญาว่าจะลดค่าเช่าที่ดินให้ (Liddington, 1998: 115) ผู้หญิงชั้นสูงไม่ได้ต้องขาดจากการเมืองเสียทั้งหมด เช่น ถือเป็นเรื่องปกติที่ผู้หญิงจะติดตามสามีไปเลือกตั้ง (Mandler, 2001: 157) ในแง่นี้ ผู้หญิงสามารถปรากฏตัว (presence) ในพื้นที่สาธารณะได้ทั้งในเชิงพื้นที่ และในแง่การมีส่วนร่วมทางการเมืองถึงระดับหนึ่ง

ความต้องการทางเพศของแอน ลิสเตอร์ที่ไม่เป็นไปตามจารีตทั่วไปของสังคมนั้น ทำให้แอนต้องสถาปนาการดำรงอยู่ในพื้นที่ที่ถูกแบ่งแยกชัดเจนระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและสาธารณะ การเปิดเผยลักษณะเพศวิถีของแอนนั้นจะเท่ากับเป็นการท้าทายกรอบคิดหลักของสังคมอย่างเปิดเผย และอาจนำมาซึ่งปัญหาต่อชนชั้นนำอย่างแอนเอง ดังนั้น “เพื่อนผู้หญิง” ของแอน –ไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไรในพื้นที่ส่วนตัว – จึงถูกนำเสนอในที่สาธารณะได้ในฐานะ “เพื่อน” เท่านั้น

การใช้หลักฐานอย่างบันทึกส่วนตัวนั้น ทำให้สามารถเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ในชีวิตประจำวันได้ดี แอน ลิสเตอร์มีชีวิตอยู่ในอังกฤษต้นศตวรรษที่ 19 ในโลกของการขยายตัวของค่านิยมแบบชนชั้นกลาง ค่านิยมของผู้ชายในพื้นที่สาธารณะ และมุมมองต่อผู้หญิงในฐานะอัตตบุคคลซึ่งไร้ความต้องการทางเพศ บันทึกของแอนเปิดเผยให้เห็นว่า สิ่งที่ถูกสอนหรือถูกพูดถึงในยุคสมัยหนึ่งอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกปฏิบัติจริง (หรืออย่างในกรณีการเป็นเลสเบี้ยนในศตวรรษที่ 19 สิ่งที่ไม่ถูกพูดถึง ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ถูกปฏิบัติ) กล่าวโดยสรุป บันทึกของแอนแสดงให้เห็นสิ่งที่สำคัญมากคือ แอนดำรงอยู่ในพื้นที่สองส่วนที่มีการแบ่งแยก แอนไม่

สามารถมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในพื้นที่สาธารณะได้ ชีวิตส่วนตัวที่ “แท้จริง” ต้องถูกปกปิดไว้อย่างระมัดระวัง ในขณะที่แอนสามารถเข้าไปต่อรองกับการเมืองบนพื้นที่สาธารณะได้ ถึงแม้ว่าการเมืองดังกล่าวจะไม่ใช่การเมืองแบบเป็นทางการเช่น การเลือกตั้ง หรือเลือกรัฐบาล ก็ตาม

ดังนั้น กรอบการนิยามพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะในบริบทของอังกฤษศตวรรษที่ 19 จึงต้องถูกทำความเข้าใจใหม่สองด้าน 1) คำอธิบายว่ากรอบคิดทางวัฒนธรรม (Evangelicalism, ค่านิยมชนชั้นกลาง ฯลฯ) มากำหนดการดำรงอยู่ของเพศสภาพบนพื้นที่ที่ถูกแบ่งแยกนั้นไม่สามารถทำความเข้าใจปฏิบัติการทางการเมืองของผู้หญิง ทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวได้อีกต่อไป 2) ในอีกด้านหนึ่ง การโยนกรอบการวิเคราะห์เรื่องพื้นที่ออกไปก็ไม่สามารถอธิบายประสบการณ์ในพื้นที่ของผู้คนได้ อย่างที่บันทึกของแอน ลิสเตอร์แสดงให้เห็น ผู้หญิงอย่างแอนต้องควบคุมปกปิดตัวตนทางเพศไว้ ในขณะที่สามารถมีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมืองได้พร้อมๆ กัน การพูดถึงการแบ่งแยกพื้นที่ยังคงเป็นสิ่งที่ทำได้อยู่ แม้ว่าบนการใช้หลักฐานของประสบการณ์ที่อาจทำให้การแบ่งแยกพื้นที่แลดูคลุมเครือก็ตามที่ ดังนั้น การพิจารณาการเมืองเรื่องพื้นที่สามารถเปิดให้เห็นถึงการต่อรองเรื่องอัตลักษณ์และชนชั้นของแอนได้

ประสบการณ์ในพื้นที่ของแอน ลิสเตอร์ยืนยันความจำเป็นที่ต้องพูดถึงการแบ่งแยกพื้นที่ ในขณะเดียวกัน มีความจำเป็นที่ต้องพูดถึงการแบ่งแยกดังกล่าวให้พ้นไปจากกรอบวิเคราะห์เดิมที่พูดถึงพื้นที่สาธารณะในฐานะพื้นที่ทางการเมือง และพื้นที่ส่วนตัวในฐานะพื้นที่ของการดูแลบ้านที่ปราศจากการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำให้เพศชายอยู่ในพื้นที่สาธารณะและเพศหญิงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว ตรงกันข้ามการพูดถึงพื้นที่ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องรองรับด้วยหลักฐานของประสบการณ์ซึ่งอยู่ภายใต้บริบทที่สร้างเงื่อนไขให้ประสบการณ์นั้นๆ เกิดความหมายขึ้นมาได้

Bibliography

Primary Source

Lister, Anne. (1992). *I Know My Own Heart: The Diaries of Anne Lister, 1792-1840*. In: Whitbread H. (ed). New York: New York University Press.

..... (1993). *No Priest But Love: The Journals of Anne Lister from 1824-1826*. In: Whitbread H. (ed). New York: New York University Press.

Secondary Source

Butler, Judith. (2005). *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press.

Clark, Anna. (1996). Anne Lister's Construction of Lesbian Identity *Journal of the History of Sexuality*. 7 (1): 23-50.

Davidoff, Leonore and Catherine Hall, (1992). *Family Fortune: Men and Women of the English Middle Class, 1780-1850*. Oxford: Routledge.

Faderman, Lillian. (1985). *Surpassing the Love of Men: Romantic Friendship and Love between Women from the Renaissance to the Present*. London: The Women's Press Limited.

Habermas, Jurgen. (1999). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Trans., Thomas Burger. Cambridge: Polity Press.

Hall, Catherine. (1990). The Sweet Delight of Home In: *A History of Private Life: From the Fires of Revolution to the Great War*. Perrot M. (ed.) Trans., Arthur Goldhammer. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- Lefebvre, Henri. (1991). *The Production of Space*. Trans, Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell.
- Liddington, Jill. (1996). Gender, Authority, and Mining in an Industrial Landscape: Anne Lister 1791-1840. *History Workshop Journal*. (42): 58-86.
- Liddington, Jill. (1998). *Female Fortune: Land, Gender, and Authority: The Anne Lister Diaries and Other Writings, 1833-1836*. London: River Orams Press.
- Mandler, Peter. (2001). From Almack's to Willis's: Aristocratic Women and Politics, 1815-1867 In: *Women, Privilege and Power: British Politics, 1750 to the Present*. Stanford: Stanford University Press.
- Merleau-Ponty, Maurice. (2009). *The Phenomenology of Perception*. Trans., Colin Smith. London: Routledge.
- Moore, Lisa. (1996). 'Something More Tender still Than Friendship': Romantic Friendship in Early-Nineteenth Century England in *Lesbian Subjects: A Feminist Studies Reader*. (ed.), Martha Vicinus. Bloomington: Indiana University Press.
- Schatzki, Ted., (2009). Timespace and the Organization of Social Life In: *Time, Consumption and Everyday Life: Practice, Materiality and Culture*. Frank Trentman, (ed.) Oxford: Berg.
- Scott, Joan W. The Evidence of Experience *Critical Inquiry*. 17 (4)
- Shields, Rob. (1997). Spatial Stress and Resistance: Social Meanings of Spatialization In: *Space and Social Theory: Interpreting Modernity and Postmodernity*. (ed.) Georges Benko and Ulf Strohmayer. Cambridge: Blackwell.
- Vicinus, Martha. (2004). *Intimate Friends: Women who Loved Women, 1778-1928*. Chicago: The University of Chicago Press.

- Vicinus, Martha. They Wonder Which Sex I Belong: The Historical Roots of the Modern Lesbian Identity *Feminist Studies*. 18 (3).
- Vickery, Amanda. (2009). *Behind Closed Doors: At Home in Georgian England*. New Haven: Yale University Press.
- Vickery, Amanda. (1993). Golden Age to Separate Spheres? A Review of the Categories and Chronology of English Women's History *The Historical Journal*. 36 (2): 383-414.
- Vickery, Amanda. (2001). Introduction In: *Women, Privilege and Power: British Politics, 1750 to the Present*. Stanford: Stanford University Press.